

Nijolė Gaškaitė, Algis Kašėta, Juozas Starkauskas

NKVD KARIUOMENĖS VEIKLA

Frontų užnugario apsaugos NKVD pulkai Lietuvoje nesudarydavo pastovių garnizonų. Jie nuolat buvo kilnojami iš vienos vietos į kitą, suduodavo ir tikrus, ir tariamus smūgius mūsų partizanams, nusiaubdavo kaimus. [...] Beje, po gausių karinių operacijų čekistai buvo padarę klaidingą išvadą, kad partizaninis judėjimas Lietuvoje jau sunaikintas ir 1945 m. gale išvedė daugelį NKVD dalinių. Pagrindine okupantų jėga liko 4-oji šaulių divizija.

Partizanai, išvedus frontų užnugario apsaugos kariuomenę, labai greitai suaktyvėjo ir naikino okupacinės valdžios struktūras. Stribų įgulos bei NKVD-NKGB operatyvininkai nesugebėjo apginti valsčių centrų. Apskričių partijos komitetų sekretoriai užvertė CK prašymais ir maldavimais įkurti pastovius kariuomenės garnizonus kiekviename valsčiuje. Tai buvo padaryta 1946 03 26 vidaus reikalų ministro J.Bartašiūno 0026 įsakymu išskirstant 4 ŠD 9 šaulių pulkus. [...]

Per visą kovos su partizanais laiką vidaus kariuomenė tobulino savo veiklos metodus atsižvelgdama į partizanų veikimo būdus. Taip į partizaninio karo pabaigą buvo pradėta ruošti vis daugiau pasalų iš agentų ir informatorių sužinojus kur gali pasirodyti partizanai ar ryšininkai, vis dažniau užpuolami bunkeriai tiksliai nustatčius jų buvimo vietą.

Vadinamosiose „operacijose“ dalyvaudavo daug karių, jų metu būdavo apsupami dideli kaimų ir miškų plotai, kartais net keliais žiedais apjuosiami. Apsupus ieškojimo plotą, jį pereidavo grandinėmis petys į petį išsidėstę kariai, neretai turėdavo smaigtus žemei badyti bunkerių paieškoms ir pėdsekius šunis. Taip kratydavo miško kvartalą po kvartalo. Kai kurios operacijos trukdavo ilgai ir jose dalyvaudavo dideli kariuomenės junginiai. Kazlų Rūdos miškuose J.Lukšos-Skirmanto buvo ieškoma nuo 1951 04 19 iki 1951 05 29. Toje operacijoje gegužės 9 d. dalyvavo 2316 karių. Punios šilą 1951 05 27–29 kratė 1195 kariai.

Žvalgybinės paieškų grupės, kurias sudarė 10-20 karių, patruliuodavo tikėtinuose partizanų judėjimo keliuose, ieškojo partizanų buvimo pėdsakų. Dažnai tokia paieškų grupė per dieną su visa mundiruote nueidavo 20–30 km. Nedidelės, gerai užsimaskavusios karių grupės tikėtinose partizanų lankymosi vietose rengė pasalas, kuriose pratūnodavo ištisas paras.

[...]

Okupacinės kariuomenės daliniai buvo labai mobilūs, sugebėdavo per trumpą laiką bet kurioje vietoje sukongcentruoti dideles jėgas (beje, pokaryje čekistai bei kareiviai būdavo pervežami visureigiais amerikiečių studebakeriais), todėl partizanai su kariuomene į mūšius veltis vengė, stengdavosi nesileisti apsupami. Bet retkarčiais ne tik stribams, bet ir vidaus kariuomenei partizanai užkurdavo pirtį. Daug partizanų žuvo gynybai nepritaikytuose bunkeriuose emgėbistų užmėtyti granatomis. Bet susidūrus sodybose, kariuomenei tekdavo arba padegti tas sodybas, arba laukti, kol partizanai išėikvos visus šovinius – paskutinis neretai būdavo pasiliekamasis sau. Daugelis partizanų, kaip kad Vytauto rinktinės 33 kuopos vadas Tamoliūnas-Stumbras, žuvo didvyriškai kovodami iki galo.

Tiek NKVD, tiek RA kariuomenė, ypač pabuvusi Vokietijoje, kur jai buvo leista nevaržomai plėšikauti ir prievartauti, perkelta į Lietuvą, tęsė savo juodus darbus. Net vietiniai kompartijos veikėjai buvo išgąsdinti kriminalinių kariuomenės siautėjimų ir rašė raštus A.Sniečkui prašydami kaip nors tą siautėjimą sustabdyti.

Lietuvos partizanų kovos ir jų slopinimas MVD-MGB dokumentuose 1944–1953 metais [sudarė Gaškaitė N., Kašėta A., Starkauskas J.], Kaunas: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 1996, p. 50–53.